אימא דבר חרמש אכול דלאו בר חרמש. כגון אילנות לא תיכול ואם תאמר ואמאי לא נילף מחרמש והא ליכא שום פירכא[א] וי"ל דלהכי לא ילפינן מחרמש משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד דאמאי איצטריך קרא למכתב כי תבא בכרם רעך נילף מחרמש אלא ודאי שני כתובים הבאים כאחד יניהו ואין מלמדין וכי דרים מקמה כל בעלי קמה על כרחך איצטריך כרם להלכותיו **אמר רבא להלכותיו דתניא בו'.** תימה דמכל מקום למה נכתב כרם דהוה ליה למכתב כי תבא בשל רעך דהא קמה קמה דכתיב ב' פעמים דרשינן תרוייהו חד לרבות כל בעלי קמה וחד לחדש בתלוש[ב] והיינו משום דלא הוה ליה למכתב בקמת רעך אלא בשל רעך ושמא איצטריך ליה לשום דרשא[ב]:

אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. פי' בקונטרס דפלוגתייהו בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיג.) וקשיא דהתם אפילו מאן דשרי לא שרי אלא הפקעת הלואתו אבל גזילה ממש מודו כולי עלמא דאסור אלא אור"י דפלוגתייהו לקמן בהמקבל (דף קיא: ושם) דאיכא דשרי גזילתו ממש וא"ת למאן דאמר גזל כותי מותר מאי עביד ליה לקרא דומשב עם קונהו דדרשינן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיג:) ידקדק עם קונהו שלא יגלוס עליו[ג] ולא יבא עליו בעקיפין[ד] ודרש מהתם דגזל הכותי אסור ואיכא למימר דס"ל דקרא איירי כשדה מקיפה על עצמה דאם כן היכי קאמר קרא דיאכל ביובל אין יבא ביובל ואלא הכותי לא יימחו ולאתא ויש לומר[ה] דהיכא דאיכא חילול השם מודה דאסור שהכותי בטח עליו[ו] ונותן לו כל שכרו והוה חילול השם אם היה יונא בחזקה קודם היובל[ז]:

רעך ולא של הקדש. דס"ד כי היכי דשרי רחמנא איסור גזל שאוכל משל חבירו[ח] הכי נמי הוה אמינא דשרי בשל הקדש[ט] תימה[י] דתניא בפ' ולד חטאת (מעילה דף יג.) הפועלים לא יאכלו גרוגרות הקדש וכן פרה לא תאכל כרשיני הקדש ומפיק לה בגמרא מדכתיב לא תחסום שור בדישו דישו שלך ולא דישו של הקדש ואף אפועלים יליף ליה דס"ל לענין גמר מלאכה דמעשר לא גמרינן בפועל אלא מדיש וא"כ רעך למה לי למעוטי הקדש ועוד למאי איצטריך רעך ג' פעמים חד בכרם ושניים בקמה דחד למעוטי הקדש וחד דרש ליה לקמן (דף פח:) לשור במחובר ושניא למאי אתא ולמאן דדרש לשור במחובר מקרא אחריא גם השני אייתר ושמא לשום דרשא איצטריך ליה:

שבעך ולא אכילה גסה. אי לאו דכתיב שבעך הוה ממעטינן מואכלת אכילה גסה[ט] דאכילה גסה לא שמה אכילה ולא הוה דרשינן ואכלת ולא מוצץ[יא] דשמיה[יב] בכלל אכילה אבל השתא דכתיב שבעך ולא אכילה גסה אייתר ואכלת למדרש מייה ולא מוצץ: בשעה שאין גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גידולו מן הארץ: **גמ'** מנא הני מילי דכתיב[1] כי תבא בכרם רעך ואכלת אשכחן כרם כל מילי מנא לן גמרינן מכרם מה כרם מיוחד דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה לכרם שכן חייב בעוללות גמרינן מקמה קמה גופה מנא לן דכתיב[2] כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך מה לקמה שכן חייבת בחלה וממאי דהאי קמה קמה דמתחייבת בחלה היא דלמא כל קמה קאמר רחמנא אתיא קמה קמה כתיב הכא כי תבא בקמת רעך וכתיב התם[3] מהחל חרמש בקמה מה התם קמה דמיחייבא בחלה אף הכא נמי קמה דמיחייבא בחלה איכא למיפרך מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח[ו] וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח ואתא נמי זית דאית ביה צד מזבח וזית במה הצד אתי הוא גופיה כרם איקרי דכתיב[4] ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית[ז] אמר רב פפא כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מכל מקום קשיא[ח] אלא אמר שמואל אמר קרא וחרמש לרבות כל בעלי חרמש והאי חרמש מיבעי ליה בשעת חרמש אכול שלא בשעת חרמש לא תיכול ההוא[1] מואל כליך לא תתן נפקא תינח דבר חרמש דלאו בר חרמש מנא לן אלא אמר ר' יצחק אמר קרא קמה לרבות כל בעלי קמה והא אמרת קמה קמה דמיחייבא בחלה הני מילי מקמי דניתי חרמש השתא דאתי חרמש איתרבי ליה כל דבר חרמש ואף על גב דלא מיחייב בחלה קמה למה לי לרבות כל בעלי קמה והשתא דנפקא לן מחרמש ומקמה כי תבא בכרם רעך למה לי אמר רבא להלכותיו כדתניא[ט] כי תבא נאמר כאן ביאה ונאמר להלן[5] לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן[א] בפועל הכתוב מדבר בכרם רעך ולא בכרם כותי הניחא למ"ד[ב] גזל כותי אסור היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל אלא למ"ד גזל כותי מותר השתא גזילה מותר פועל מיבעיא מוקים לה בכרם רעך[ג] ולא של הקדש ואכלת[ד] ולא מוצץ ענבים[ה] ולא ענבים ודבר אחר כנפשך כנפש של בעל הבית כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל[ו] ופטור אף נפשו של פועל אוכל[ו] ופטור שבעך[ח] ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן[ט] בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל[י] אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד

בשעה שאין גמר מלאכה. כגון המנכש בצלים: **מאחר שנגמרה מלאכתו.** כגון נתפרסו עגוליו דמתניתין[ז]: **ובדבר שאין גידולו מן הארץ.** כגון החולב בהמותיו והמגבן: **גמ' מנא הני מילי.** דפועל אוכל במחובר: **כי תבא ואכלת ענבים.** לקמן דרים ליה בפועל וסיפיה דקרא ואל כליך לא תתן משמע אלא לכליו של בעל הבית תתן אלמא בשעת גמר מלאכת חיבורן קאי: **כי תבא בקמת רעך.** וגו' וחרמש לא תניף אלמא בשעת חרמש קאי: **אחיא קמה קמה.** והמקשה אומר גזירה שוה זו כדי להקשות ולומר אימא דלא אישמעי קרא אלא בחייבת בחלה כגון קמת מין דגן אבל בקמת קטנית לא: **מהחל חרמש בקמה.** הוא עומר הקרב בפסח שהוא בא מן השעורין שחייבין בחלה: **לד מזבח.** יין לנסכים וסולת למנחות: **ואתי נמי זית.** בהאי דינא דאית בה לד מזבח והוא שמן למנחות אבל שאר מיני אילנות וזרעים לא: **וזית במה הלד אתי.** בתמיה. וכי מדרשא בעי למילפיה הא בכלל כרם הוא: **בשעת חרמש.** שהוא גמר מלאכה: **מאן עליך.** כדמפרש[ח] לה לעיל ולקמן קדרים לה הכי: **הינח דבר חרמש הוא.** כגון קטנית: **דלאו בר חרמש.** כגון המוסק בזיתים והגודר בתמרים: **בעלי קמה.** העומדים בקומה בארץ והכל בכלל: **והא אחרים קמה דמיחייבא בחלה הוא.** כלומר והא כבר אותביתא דאיכא למילף בג"ש דבקמה בת חלה קאי: **הני מילי.** דאיכא למיפרך הכא פרכא: **מקמי דדרשינן חרמש.** לרבות קטנית: **השתא.** דדרשינן חרמש ליתא לג"ש ואיתרבי קמה לרבות כל בעלי קמה: **כרם רעך.** ואל כליך לא תתן אבל כרם כותי תתן: **הניחא וכו'.** פלוגתא בהגוזל ומאכיל[ט] (ב"ק דף קיג.): **ולא של הקדש.** אסור לאכול: **ולא מוקן.** היין וזורק החלגים: **ולא ענבים ודבר אחר.** לבטול ענבים במלא למתקן שיאכל הרבה: **בנפשך.** כאילו הן שלך: **מה נפשך אוכל ופטור.** מן המעשר דהא לא נגמרה מלאכתו למעשר דתנן (מעשרות פ"א מ"ז) יין משירד לבור: **אף פועל אוכל ופטור.** ולא אמרינן הואיל דבאגריה אכיל על כרחו של בעל הבית הוה ליה כמקח ומקח קובעת למעשר אף דבר שלא נגמרה מלאכתו כיון דזבניה אחשביה: **אין הטבל מתחייב.** אפילו מירחו בכרי בשדה: פני

א) מיר' פי"ב מהלכות שמיטה הל' ו סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף ו:
ב) מיר' פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עא טוש"ע מ"מ סי' שמח סעיף ג וסי' שנו סעיף ו:
ג) מיר' פי"ח מהלכות מעילה הל' ו ופי"ב מהלכות שמיטה הל' ו:
ד) מיר' פי"ב מהלכות שמיטה הלכה י סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יג:
ה) מיר' שם ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' יב:
ו) מיר' פ"ג מהלכות מעשר הל' ו טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פב:
ז) מיר' שם פ"ב הל' ט טוש"ע שם סעי' ק:
ח) מיר' פי"ב מהלכות שמיטה הל' יא סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יד:
ט) מיר' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יא:
י) מיר' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יא:
יא) מיר' פי"ב מהלכות שמיטה הל' ו סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יד:
יב) מיר' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו חננאל

[ואמר]נן [מנא הני מילי דכת'] כי תבא בכרם [ר]עך [וגו'] [ו]דר[שינן ..... [מה לכרם שכן] חייב בעוללות, שנ' וכר[מ]ך לא תג[ענ]לל. וכשם שת[הירה] התורה להניח העוללות לעניים, כך הזהירה להניח את הפועל לאכל מן הענבים, אבל [ש]אר [הדברים] שאין חייבין בעוללות, לא ילפ' מ[כרם שאין דינם שוה. (ואקש[י]ן) [ואמרינן] [נילף מ]קמה, דכת' כי תבא בקמת רעך. ופ[רכינן] מה לקמ[ה] ש[כן] חייבת בחלה, ומפ[ר]ש ... [שאי]לנות חייבין כולן בפיאה[ה]), לפיכך לא פרכינ[ן] מ[ה] ל[ק]מה [שכן חייבת בפ]יאה. .... [שמנס]כין [מ]מנו על גבי [ה]מזבח, [שאר מ]ינין שאין בהן צד מזבח מנא ל[ן]. ואתא ש[מוא]ל למילף מ[יהא, ר]חר[מ]ש לא תני[ף] על קמת רעך, ל[ר]בות] כל בעלי חרמש [שפר]על אן[כ]ל בהן. ודחינן [הא האי] חרמש [מ]יבע[י] ליה ל[מ]יגמר מיניה דלית ליה [ל]מי[כל ב]קמה [אל]א [ב]שעת ח[רמ]ש, והוא עת גמ[ר] מלאכה. [ודח]ינן [ההוא מ]י ואל כליך לא תתן ילפינ[ן ליה, ב]שעה ש[אתה נות]ן בכלי [ש]ל בעל [ה]בית אתה אוכ[ל כשאר חרמ]ש ... [מנ]פנה למילף מינה [כל הפירות ש]קצרין בחרמש [כגון זר]עים וכיוצא [בהן] ... ... פועל ש[ע]ושה[ה] ..... האילנות מנא לן, וא[סי]קנן בה דילפו מקמה לרבות כל בעלי קמה. **והשתא דילפינ כל מילי** מכי תבא בקמת רעך, כי תבא בכרם רעך למה לי. אמ' רבא להלכות[יה]ן, פירי כוליה קרא לדרשא הוא דאתא. דתנ[יא] כי תבוא, נ[אמר כאן בי]א[ה] ונאמר להלן ולא תבא ע[ליו ש]ם, [מה] להלן בפו[ע]ל הכתוב מדבר, אף הכא. כר[ם ר]נך, [ולא] כרם גו[י]. ולמאן דקס[בר] גז[ז]ל גוי שרי, תני גוי ... ... [מפו]רש בהגוזל [בתרא (ב"ק קיג:). רעך, ולא הקדש. ואכלת, ולא מוצץ] היין ולהשליך [הזג והחרצן] ... ... ענבי[ם, [ול]א ענבים ד[בר אחר ... ... שגורם לאכילת] ענב[ים הרבה. כ]נפ[שך, מה] אתה [אוכל ער]אי ופטו[ר]ר. שבעך, ולא אכ[כילה גסה], פירי כוליה קרא לדרשא הוא דאתא. דתנ[יא] כי אמר רבא להלכות[יה]ן תיהוה כדרך הטובים [ש]אונ[כלין] ושובעין, [ל]א כרשעים אשר ב[טנם] תחסר. ואל כליך לא] תתן, בשעה [שאת]ה נותן לכליו של ב[ע]ל הבית אתה אוכל, בשעה [ש]אינך נותן[ן לכליו] של בעל הבית אין אתה אונ[כל], כגון ששכרו לח[פור עוגיות לגפנים שאינו עת ב]צירו[תם], בו אין לך רשות אלא בשעת גמר מלאכה[ה].

ג) [קדושין ה: כא.], וש"נ,
ד) בכרכות לה:, ב) בכת"י נוסח, שאר מינים מגלן,
ה) סיפרי פרשת כי תצא פסיקתא קלב:, ו) [ב"ק קיג. בכורות יג:], ז) בכרכות לה: וגיטין פח., ח) [לקמן נא.], ט) צ"ל כדפרישית. רש"ש, י) [עי' תוס' בכורות יג: ד"ה כמ"ד], י) [לקמן פח:], כ) צ"ל כדתנן. רש"ש, ל) [יומא פ:], מ) [יומא עו.],

תורה אור השלם

1 כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ
וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנַפְשֶׁךָ
שָׂבְעֶךָ וְאֶל כֵּלְיךָ לֹא
תִתֵּן:
דברים כג כה
2 כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ
וְקָטַפְתָּ מְלִילֹת בְּיָדֶךָ
וְחָרַמְשׁ לֹא תָנִיף עַל
קָמַת רֵעֶךָ:
דברים כג כו
3 שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפֹּר
לְךָ מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה
תָּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה
שָׁבֻעוֹת:
דברים טז ט
4 וַיְבַעֵר אֵשׁ בַּלַּפִּידִים
וַיִּשְׂלַח בַּקָּמוֹת פְּלִשְׁתִּים
וַיִּבְעַר מִגָּדִישׁ וְעַד קָמָה
וְעַד כֶּרֶם זָיִת:
שופטים טו ה
5 בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא
תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי
עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא
אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא
עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ
חֵטְא:
דברים כד טו

מוסף רש"י

ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הנכרי, **בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית.** אבל אם שכרו לעדור ולקשקש אינו אוכל (דברים כג כה). **אין הטבל מתחייב במעשר.** מן התורה, אבל אסרתי קבע אסור לאכול מדרבנן (ברכות לה:).

מוסף תוספות

א. למימר דלא נילף מיניה. מיומתם לריטב"ם. [ד]אין כאן פרט ועוללות וצד מזבח. תוס' הרא"ש. ב. [ועי' תוס' הרא"ש]. ג. שיטעה את הכנעני ויתן לו פחות ממה שנתן לו. תוס' ב"ק קיג: ד"ה יכול. ד. בחכמה עד שפוטרין את הישראל. רש"י ב"ק קיג: ה. דאפילו למ"ד גזל הנכרי מותר היינו דוקא היכא דליכא חילול השם, כגון מחשב עמו בלא דקדוק או כגון שציערו הנכרי או פועל שנותן לכליו. תוס' הרא"ש. ו. שיעבדנו. תוס' הרא"ש. ז. דאי לא תימא הכי בזמן שהיתה יד ישראל תקיפה על אומות היאך היה נשאר ביד נכרי פרוטה. תוס' הרא"ש. ח. [אע"ג] דאיכא גזל לשאר בני אדם כשאוכל שלא מדעת בעל הבית. תוס' הרא"ש. ט. אע"ג דלשאר בני אדם איכא מעילה. תוס' הרא"ש. י. כדאמרינן בכל מקום. תוס' הרא"ש. יא. דהוה אמרינן. תוס' הרא"ש.

עד שיראה פני הבית. וא"ת [א] והא תנן בפ"ג דמעשרות (מ"ה) ומייתי ליה בשילהי יולא דופן (גלה דף מז: ושם ד"ה לחזקו) ליזקו אלר מחייבת במעשר אלר צורית ולחזקו אלר צורית כל שהכלים נשמרים לתוכה ואין לומר דלרבי יגאי אינה חייבת במעשר עד שיראה פני הבית ופני האלר דהיינו שיכניסנו דרך שער האלר לבית וכי אמר בסמוך לרבי יגאי בשעריך לאפוקי דרך רגות הו"מ למימר לאפוקי מכניס לבית בלא דרך שער האלר דא"כ היכי קאמר בסמוך ולמ"ד לבית לבית אין אין אפשר שעומד פועל בבית ומולש ובא דרך שער האלר ומיהו י"ל היכא שהתאנה נוטה לאלר או עומדת באלר אז אין לריך לחייבת פני האלר אלא דוקא באותן (ו) שנקלטות חוץ לאלר לריך שיכניסם דרך שער האלר וכן משמע (בפ"ג דמעשרות מ"ח) דתנא תאנה העומדת באלר אוכל אחת אחת ואם לירף שתים חייב אבל מ"מ אי אפשר לומר כן דתנן ג) בפ"ג דתרומות ומייתי לה בהמביא כדי יין (ביצה דף לה.) היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לאלר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור אבל להתחיל לכ"ע אסור ומשמע שבאלר אסור אע"פ אלא נכנס לבית מדנקט ונכנס לאלר וי"ל דמודה ר' יגאי דאלר קובעת מדרבנן ד והא דאומר על שיראה פני הבית היינו מדאוריי' וא"ת לר' יוחנן דאמר אלר קובעת מדאוריי' אמאי יגמור לר"א וי"ל דאייר באלר שאין הכלים נשמרים בתוכה אלא קבעה אלא מדרבנן: **מאי לאו בשדה.** פי' בקונט' ולוקח לא עדיף מגמר מלאכה וא"כ אפילו בעל הבית חייב בגמר מלאכה בשדה וקשה דא"כ מוקי לה כשאין נגמרה מלאכתו למעשר א"כ מאי פריך בעל הבית נמי חייב אלא נגמר מלאכתו למעשר יכול לאכול אפי' בבית כדאמר רבי אושעיא (פסחים דף ט.) מעריס אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה ועוד שילהי המביא [כדי יין] (ביצה דף לה.) משמע דלכולהו אמוראי דהתם המקח אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר ונראה דהכי פריך מאי לאו בשדה לוקח חייב משום דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וקשה לכולהו אלא מפלגי ואפי' בלוקח בעי ראייה פני הבית אם אי האלר: **הכא** בתאנה העומדת. לאו דוקא נקט תאנה דאין בו מעשר אלא מדרבנן ג) דמדאוריי' לא מחייב אלא דגן ותירוש ויצהר והכא איירי מדאוריי' אלא נקט תאנה לפי שהיו מצויין ביניהם: **העומדת** בגינה ונופה נוטה לחצר **ולמאן דאמר לבית לבית.** ולא מצי לאוקומי כגון שמלקט בגינה והולך לבית ואוכל דאין פועל אוכל אלא בשעת מלאכה כדתנן במתניתין לקמן (דף לא.) דלוקח בהליכתם מאומן לאומן אוכל מפני הסד אבידה: **בעל** הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו. תימה דלוקח דוקא אוכל שתים שתים חייב אבל אחת אחת פטור כדאמר לקמן (דף פט:) קצץ בין ספת בין לא ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא אוכל ובשתים כיון דנוטה לאחר אפי' בעל הבית אסור כדתנן במסכת מעשרות (פ"ג מ"ט) גבי תאנה העומדת באלר אוכל אחת אחת (ז) ואם לירף שתים חייב וי"ל דהתם מיירי כשאינו רואה ללקוט עכשיו יותר אלא מה שאוכל ולהכי חייב בשתים אפילו בעל הבית כמו לוקח דלא שייך למימר עיניו בתאנתו דאין עיניו אלא במה שאוכל ולהכי חשיב גמר מלאכה בלירוף שתים ד אבל בשמעתין ששכר פועל ללקוט כל הראוי ללקט שייך למימר עיניו בתאנתו ולא חשיב גורן בגמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה ה וכי מוקי לה הכא בעומדת בגינה ונופה נוטה לאלר ה"ה דהוה מצי לאוקומי בעומדת באלר אלא מילתא דשכיחא טפי נקט ועוד דגבי בית ל"ל דנוטה לבית דעומדת בבית לא שכיח כלל נקט נמי גבי אלר כה"ג ובקונטרס פירש עיניו בתאנתו שעיקרה חוץ לאלר משמע שר"ל שאם היתה כולה באלר היה בעה"ב נמי חייב ואין נראה לר"י הדא דאין שייך ראייה פני האלר במחובר אפי' כל התאנה היתה באלר ועוד למ"ד מקח קובע קובע אפילו בשדה בדבר שנגמרה מלאכתו כדאמר בפרק המביא כדי יין (ביצה דף לה:) ובסוף פרקא (דף לג.) משמע גבי מקשאות דאיפקיסו אפילו בשדה אין פועל אוכל לפי שנגמרה מלאכתן אע"פ שלא ראו בית ואלר והיכי משכחת לדידיה שלוקח חייב במעשר ופועל פטור אי בדבר שלא נגמרה מלאכתו לוקח נמי פטור אי בדבר שנגמרה מלאכתו אין פועל אוכל ע"כ לא משכחת אלא לוקח אין אוכל שתים אפילו לא ספת ופועל כי לא ספת אוכל שתים שתים וע"כ היינו טעמא כדפרישית לוקח עיניו במקחו

ואשיב שתים גורן וגמר מלאכה אבל בעל הבית עיניו בתאנתו לא הוי גמר מלאכה ופועל כבעה"ב ופ"ה לא חייב אם:

ז) **תבואת** זרעך ולא לוקח. וא"ת דאמר בסוף פ"ק דבכורות (דף יא: ושם ד"ה טבלים) אמר שמואל ברבי נתן הלוקח טבלים שקנאם מן הנכרי מעשרן דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיעם מיד מעשר והם שלו ו דאמינא מכח מאן דלא מצית לאתעויי דינא בהדיה ז וליכא למימר מעשרן מדרבנן דא"כ אמאי קאמר דאין קנין לנכרי אפי' יש קנין לריך לעשר מדרבנן כדמוכח בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד"ה קסבר) דתניא אמר ר' שמעון [שזורי] פעם [אחת] נתערב לי טבל בחולין ושאלתי לרבי טרפון ואמר לי לך קח [לך] מן השוק ופריך ולימא ליה קח מן הנכרי קסבר אין קנין כו' והוה ליה מן החיוב על הפטור משמע דאי יש קנין הוה לוקח מן הנכרי דהוי ליה מן הפטור על הפטור דהא תרוייהו דרבנן ואומר ר"ת דהכא איירי בלוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח כי התם תבואת זרעך קרינא ביה וא"ת ובמנחות אמאי לא קאמר ליה לך וקח הממורח דלא הוי חיוב אלא מדרבנן וי"ל דמ"מ דמי מן החיוב על הפטור ז כיון דאילו הדר מוכר קני ליה הוה חיוב והג"נ משמע התם דאין להפריש מדבר הדומה חיוב על הפטור דאיכא מ"ד שאמר ליה לך וקח מן הנכרי ופריך ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרים והוה ליה מן החיוב על הפטור והא ליכא למימר דס"ל דודאי הוא דהא ליכא מאן דפליג דתבואת עם הארץ דודאי היא אלא משום דדמי לחיוב על הפטור קאמר ח ולריך עיון דכי מצאי התם קסבר אין קנין לנכרי מ"מ לימא ליה קח מן הנכרי ט) (מן) הממורח י) דלמ"ד אין קנין מ"מ דרים דגנך ולא דיגון נכרי בס"פ השולח (גיטין דף מז. ושם ד"ה מכ) ואם תאמר לפר"ת דהכא משמע דלוקח קודם מירוח פטור מדאוריי' דהא פועל אוכל בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר היינו קודם מירוח ומתחיל מקחו משעה שעשה מלאכתו ואז אינו ממוקן ואהא פריך ולוקח מדאוריי' מי מחייב וי"ל שהמקח אינו מתחיל עד שאוכל ואותה שעה כבר נתקן כ ורבינו יצחק ב"ר מרדכי הקשה על פר"ת דהא לוקח תבואה ממורחת מעם הארץ הוי דמאי משום דספק הוא אבל אם ודאי לא עשר חייב לעשר מן התורה אף על פי שנתמרח כבר ל ולאו פירכא היא דנהי דדמאי לא הוי מ"מ מדאוריי' לא מחייב אלא מעשר ודאי הוי מדרבנן יא ולריך ליתנו לכהן וללוי אבל לרבי יצחק בר' מרדכי נראה לפרש איפכא בלוקח שאינו ממורח פטור שעדיין לא נתחייב בראשות מוכר אבל לוקח ממורח הואיל ונתחייב בראשות מוכר תו לא פקע שם טבל מיניה כמו בהקדש ובהפקר שאם הקדיש והפקיר קודם מירוח מפקיע מידי מעשר אבל לאחר מירוח אינו מפקיע כמו שפירש ריב"א בבבא קמא יב) ומביא ראיה מן הירושלמי ולוקח מן הנכרי הוי איפכא דאם נתמרח בראשות הנכרי פטור משום דגנך ולא דיגון נכרי וכשלא נתמרח בראשותו חייב דאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר ולא מקריא תבואת זרעך של מוכר אלא תבואת הלוקח ממנו ולא חשיב לוקח:

מאי

פני הבית. שיכנס דרך הפתח שהוא פני הבית ולא דרך רגות וקרפיפות: **ואלנו בשעריך.** ונתת לוי וגו' משעה שנכנס לשעריך: **דמעייל ליה דרך שער.** דאפילו הבית לא קבע ליה אלא כי מעייל ליה דרך שער ביאתו: **אכל לוקח חייב.** דמקח מחשיב ליה כגמר מלאכה: **מאי לאו בשדה.** ומקח לא עדיף מגמר מלאכה: **נוטה לחצר.** דמכי תלשה חזיא פני אלר: **א"ה בעל הבית נמי.** תלשה היא גמר מלאכתה והרי רואה פני הבית: **עיניו בתאנתו.** אין הנוף חשוב בעיניו הלכך הכל הולך אחר העיקר ועיקרה בחוץ הלכך עד שיגמר כל לקיטתו ויכנס לבית אלו גמר מלאכה הוא: **במקחו.** והן פירות התלושין ומשנתלשו באו לבית: **ולוקח מדאוריי'א מי מחייב.** דאילטריך ליה לקרא לאפוקי פועל מתורת לוקח: **של בית היינו.** שם מקוס: **שהעמידו דבריהם.** כלומר מה שאסור מדברי חכמים מצאו לו היתר מן התורה:

עדר

א) [לעיל ל:], ב) [ל"ל בפ"ה דתרומות], ג) [עי' תוס' ר"ה יב. ד"ה תנא ותוס' בכורות מד. ד"ה ושיני], ד) [איך לעמוד ב], ה) רש"א מ"ז, ו) נ"א אי אלמ"ד ועי' רש"ש, ז) [לא. ע"ש תוס' ד"ה מילתא],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו' דוקא בחוץ שנלקטות חוץ לאלר: (ב) ד"ה בעל וכו' אחת אחת ופטור ועוס:

מוסף רש"י

עד שיראה פני הבית. פתח כניסה ויציאה (ברכות לה:).

רבינו חננאל

[אמ"] ר' יגאי אין ה[ט]בל מתחייב במעשר עד ש[יראה] פני הבית, שני [בערתי הק]דש מן הבית. [ור'] יוחנן אמ' אפילו [חצר קובעת], שני' ואכלו בש[ערך].

כב א מיי' פ"ד מהל' מעשר הל' ו' ועי' בהגאות ובמ"מ סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פג:

כג ב ג מיי' שם הלכה [ז] ח סמג שם טוש"ע שם:

כד ד מיי' שם הל' ו' וע"ש סמג שם טוש"ע שם:

תורה אור השלם

1 וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לְיָתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: דברים כו יג

2 כִּי תְכַלֶּה לַעְשֹׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתֶךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעְשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: דברים כו יב

מוסף תוספות

א. והיאך אפשר דלר' יגאי חצר אינה קובעת. ריטב"ם. ב. שגזרו עליו כדי שלא יגע בשל בית. רשב"ם. ג. דהיינו מירוחו וגמר מלאכתו. תוס' הרא"ש. ד. הילכך פועל דינו כבעל הבית ובלא קצץ אוכל שתים שתים דעיני בעל הבית בתאנתו ולא הוי גמר מלאכה, ולוקח עיניו במקחו ואפילו לקח כל התאנים שבאילן מ"מ כיון שאין עיקר התאנה שלו עיניו במקחו ושתים חשיב גמר מלאכה. תוס' הרא"ש. ה. התרומה עצמה ומוכרח לכהנים. רש"י בכורות שם. ו. ומדקאמר מעשרן והן שלו אלמא לוקח חייב לעשר. תוס' הרא"ש. ז. דלא איסתליק מיניהו תורת מעשר לגמרי. תוס' הרא"ש. ח. [ד"ה]כשהאחד נוטה לצד חיוב או לצד פטור יותר מחביריו קרי ליה חיוב על הפטור. תוס' בכורות שם. ט. דדומיא דפועל קתני ופועל אינו זוכה עד שעת אכילה דהו"ל אחר גמר מלאכה. ריטב"ם. י. לשון הרמב"ן בנ"א: ואינו מחוור לי פר"ת שא"כ למה גזרו (סוטה מח.) על הלוקח מעם הארץ הא מדאוריי'א פטור ואי מדרבנן כיון דרוב ע"ה מעשרין הן לא הוה להו למיחש [ואולי זה כוונת קושית הריב"ם]. יא. אלא דבספק אינו צריך ליתן המעשרות ללוי ואם ידוע שלא עשרן צריך וכו'. תוס' הרא"ש.

מאי לאו משיפקסו בשדה. לא מלי לשנויי מדרבנן הוי כדמוכח בסוף המניא [כדי יין] (ביצה דף לב.) דאפי' מדרבנן לא קבע בגמר מלאכה לחודה דבתר גמר מלאכה בעינן שבת ומאי ומקח לקבוע ואם תאמר אדפריך מייתי לר' יצחק ור' יוחנן תקשה מייתי על המשנה שמגריכה חלר אחר גמר מלאכה בסוף המניא כדי יין (שם) וי"ל דהוה מלי למימר וליטעמיך[א] אי נמי דשמא קישואין ודלועין בני גורן מינהו כמו חטין ושעורים ולכך אין קשה על המשנה דמגרכה חלר דאיכא לאוקמה במידי דלאו בני גורן ולא פריך אלא על ר' יצחק ור' יוחנן דאפילו בחטין ושעורים מגרכי חלר ולבסוף כי משני אי בעית אימא דרבי יצחק לא מייתי אלא בזיתים וענבים משני נמי פירכא דהכא:

לא משיפקסו בבית. אין לפרש משיפקסו בשדה ואחר כך הכניסן לבית דהא ליכא לא משמע הכי ועוד דפריך עד שיפקסו מיבעי ליה פירוש דהוה משמע דאפילו הכניסם בבית אינו חייב במעשר עד שיפקסו אלמא ה"פ משיפקסו בתוך הבית ותימה כיון דהכניסם לבית קודם גמר תקנה אמאי חייבים מ"ש ממכניס תבואה בתוך שלה דאמר ר' אושעיא (פסחים דף ט.) דפטור מן המעשר[ב] ואין לומר דהא דקאמר רבי אושעיא כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר היינו קודם מירוח דא"כ אין זו הערמה ועוד בפ"ק דפסחים (דף ט. ושם) פריך ואין ספק מוליא מידי ודאי (והתנן) [והתניא] חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות אפילו הם בני יומן הרי הם בחזקת תתוקנין[ג] (לחזקה על חבר) כו' והא התם דודאי טבל ספק עשרינהו ספק לא עשרינהו וקאמר ספק ומוליא מידי ודאי ומשני התם ספק וספק הוא דאימור עביד כדר' אושעיא ואם היה צריך לעשרינהו אחר מירוח מאי קאמר דאפילו עביד כר' אושעיא השתא שהם ממורחים חייב במעשר ואמאי הוו בחזקת תתוקנין[ג] ויש לומר דודאי חטין ושעורין שדרכן למרחן בשדה ולהכניס לבית ממורחים אין מחויבים במעשר אא"כ ראו פני הבית ממורחים אבל קישואין ודלועין רגילות להכניסן בבית עם הפיקום[ד]:

עד שיפקסו מיבעי ליה. וכן דייק בסוף פרק אלבע מיתות (סנהדרין דף סו:) עד שתהא נערה (ה) מיבעי ליה ואם תאמר שלהי ר' ישמעאל בע"ז (דף ט. ושם ד"ה כ"ע) דאמר ר' עקיבא משיקפה[ה] עד שיקפה מבעי ליה לאפוקי מתנת קטן דאומר משירד לבור ויש לומר דהתם ליכא למיטעי[ו] כי הכא[ז] אי נמי התם נקט משיקפה לאפוקי ממ"ד דתניא בתר הכי משישלה ומשישלה אתא לאפוקי תוסס בן ארבעים יום א"נ איידי דתנא משירד לבור לכך נקט בכולהו כן:

כי קאמר רבי יצאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו. [ח] ואע"ג דתירוש ויצהר כתיב (דברים יד) והיינו לאחר שדרכן לעשותם יין ושמן ר' יצחק מייתי בשאין דעתו לדרכן אלא לאוכלן כך דחייב לעשר מן התורה ברמייתא פני הבית אע"ג דבפסוק לא מצינו אלא תירוש ויצהר אבל דגן אין רגילות לאוכלו בשבלים ולכך לא מחייב לעשר אלא עד שתמרח:

ומה שור שאינו אוכל במחור. במסקנא דריש דשור אוכל במחור והשתא אכתי לא מסיק אדעתיה ובגלו הכי לא קאי האי ק"ו ומאי תאמר אמאי עביד [ט] ק"ו שאינו אמת לפי המסקנא הוה ליה למיעבד ק"ו ומה שור שאי אתה מצוה להחיותו [ט] אוכל כו' ויש לומר דניחא ליה לעשות קל וחומר מאכילה בשעת מלאכה שבא ללמוד:

[1] עשר תעשר ואכלת [א] ולא מוכר תבואת זרעך [2] ולא לוקח אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אלא כנפשך למאי אתא לכדתניא (ג) [2] כנפשך מה נפשך אם חסמת פטור מתיב מר זוטרא [3] איזהו [ד] גורנן למעשרות בקישואים ובדלועים משיפקסו ואמר רבי אסי משינטל פיקם שלהן מאי לאו משיפקסו אפי' בשדה לא [ה] משיפקסו בבית אי הכי משיפקסו עד שיפקסו מיבעי ליה אי תנא עד שיפקסו ה"א עד דגמר לפיקוסייהו קמ"ל משיפקסו מכי אתחולי פיקוסייהו מתיב מר זוטרא בריה דרב נחמן גורנו למעשר לחייב עליו משום טבל משתגמר מלאכתן ואיזהו גמר מלאכתן מלאכת הכנסתן מאי לאו הכנסתן אפילו בשדה לא הכנסתן לבית זה הוא גמר מלאכתן ואיבעית אימא כי קאמר רבי יצאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו אבל חטין ושעורין גורן בהדיא כתיב ביה אשכחן אדם במחובר ושור בתלוש אדם בתלוש מנלן קל וחומר משור [3] ומה שור שאינו אוכל במחובר אוכל בתלוש אדם שאוכל במחובר אינו דין שאוכל בתלוש מה לשור שכן אתה מצווה על חסימתו תאמר באדם שאי אתה מצווה על חסימתו ויהא אדם מצווה על חסימתו מקל וחומר משור ומה שור שאי אתה מצווה להחיותו אתה מצווה על חסימתו אדם שאתה מצווה להחיותו אינו דין שאתה מצווה על חסימתו אמר קרא [2] כנפשך [ד] כנפשו של פועל מה נפשו אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו פטור ואלא אדם בתלוש מנלן אמר קרא [3] קמה קמה ב' פעמים אם אינו ענין לאדם במחובר תנהו ענין לאדם בתלוש ר' אמי אמר אדם בתלוש לא צריך קרא כתיב [2] כי תבא בכרם רעך מי לא עסקינן [ו] ששכרו לכתף ואמר רחמנא ליכול שור במחובר מנ"ל קל וחומר מאדם ומה אדם שאינו אוכל בתלוש אוכל במחובר שור שאוכל בתלוש אינו דין [ז] שאוכל במחובר מה לאדם שכן אתה מצווה להחיותו תאמר בשור שאי אתה מצווה להחיותו ויהא שור מצווה להחיותו מקל וחומר ומה אדם שאי אתה מצווה על חסימתו אתה מצווה להחיותו שור שאתה מצווה על חסימתו אינו דין שאתה מצווה להחיותו אמר קרא [4] וחי אחיך עמך אחיך ולא שור ואלא שור במחובר מנלן אמר קרא רעך ב' פעמים אם אינו ענין לאדם במחובר תנהו ענין לשור במחובר רבינא אמר לא אדם בתלוש ולא שור במחובר צריכי קראי דכתי' [5] לא תחסום שור בדישו מכדי

עשר תעשר ואכלת. תרי קראי דסמיכי להדדי: אלא כנפשך למאי אתא. הואיל וגבי לוקח נמי פטור פועל ל"ל קרא: אם חסמת. קנלת דמיס שלא לאכול או בחזקה: פטור. מנלו דלא תחסום (ה) ולא תילף מינה למיובא מקל וחומר כדלקמן: איזהו גורנן של פירות למעשרות. שיהא קרוי גורן וגמר מלאכה לאסור בהן אכילת ערלה: משיפקסו. (מפרש במסכת ביצה) משינטול פיקם שלהן והוא פרח הגדל בראשו ודבוק בו ולאחר זמן הוא נופל בתלוש: עד שיפקסו מיבעי ליה. הואיל ולאשמועינן אתא דאף בית אינו קובע עד שיפקסו הכי מיבעי ליה למיתני והשתא דתניא משיפקסו לאשמועינן אתא דמשיפקסו נתחייבו בכל מקום שהן: ה"ג גורנו למעשר להחייב עליו משום טבל משתיגמר מלאכתו ואיזו גמר מלאכתו מלאכת הכנסתן: מאי לאו בשדה. ומאי הכנסתן לבתיהן ואסיפתו לכרי (ו) לשון כינוס: לא הכנסתו בית. ולשון כניסה הוא: כי קאמר ר' יצחי. בדבר קובע: בענבים וזיתים. העומדין לאכילה ואף הן בכלל תבואה ומעשר שלהן מן התורה וכיון דלאו בני גורן הינהו כניסתן לבית קובעתן שאין להם קביעות אחר: אבל חטין וכו'. והדאמר בעלמא (פסחים דף ט.) גבי חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות מעיקרא אימור דלא טבול כרבי אושעיא דאמר אדם מעריס על תבואתו וכו' ליתא ליה האי תירוצא אלא אפי' בחטין ושעורין נמי אמרה רבי יצחי: שור בתלוש. לא תחסום שור בדישו (ז): שאינו אוכל במחובר. כלומר דלא אשכחן ליה בהדיא: שאפה מצווה להחיותו. וחי אחיך עמך: קמה קמה. כי תבא בקמת רעך על קמת רעך: לכתף. לשאת הענבים וחבריו בוצרין דהוה מלאכתו בתלוש: אדם שאינו אוכל בתלוש. כלומר דלא אשכחן קרא בהדיא: אם אינו ענין לאדם במחובר. דמחד מינייהו נפקא: מכדי

(ה) [נלקמן נב.], (ו) ביצה יג. מעשרות פ"ש [מ"ס], (ז) [עי' תוס' זבחים עז: ד"ה כל חדא ותוס' חולין כג: ד"ה ותהא], (ח) בכת"י כן נפשו של פועל מה נפשך אם חסמת פטור וכו', וכצ"ל רש"ש, (ט) [דברים כה], (י) [במס' ביצה לא מלאתי מפורש רק כמוגיין דהכא מפורש מפי ר' אסי כן], (כ) [ל"ל לשון וכ"ה בדפו"י ע' רש"ש], (מ) [דברים כה], (נ) כ"ז נראה מיותר, (ס) [ועי' תוס' קדושין טו: סד"ה אמר קרא],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו' עד שתהא נערה אינו חייב אלא על נערה מיבעי ליה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ומה וכו' ק"ו שאינו אמת. עיין קידושין דף טו ע"ב תוס' ד"ה א"ק יגאלנה ועיין בכ"ש ברכות דף כא ע"א ד"ה שאינו טעון:

מוסף רש"י

איידהו גורנן למעשרות. לעיל מיקם לחייבי בפירות וקאמר לאימתי גמר מלאכתן ליקבע למעשר (ביצה יג.). משינטול פיקם. משינטל פיקם שלהן והוא כמין פרח בראשו כמו שיש בתפוחים ונופל מאליו כשמתיבש (שם).

רבינו חננאל

פי' משיפקסו, השער הצומח בקישואין ובדלועין כמו נוצה כשהן קטנים וכשמתגדלין נושר ואותה הנשירה פיקום. בי קאמר ר' יצאי בזתים וענבים.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מכדי כל מילי איתנהו בחסימה. כלומר על כרחך שור לאו דוקא וכל שאר בהמות איתנהו בתורת חסימה דילפינן שור שור משבת כפ' שור שנגח את הפרה (נ"ק דף נד:) דגבי שבת כתיב וכל בהמתך[1] וכיון דשור לאו דוקא למה לי דכתביה רחמנא ליכתוב לא תדוש בחסימה: **לאקושי חוסם לנחסם.** אדם לשור ושור לאדם לענין אכילת פועלין: **בשעת גמר מלאכה.** זו היא שעת גמרו: **המחכך.** מיני חריני אלב: **שבשעת גמר מלאכה.** (א) ועכשיו הוא גומר מלאכתו [2] ומתניתין לאחר גמר מלאכה קאמר דאין אוכלין כגון נתפרסו עיגולין: **המנכש.** קא ס"ד שעוקר מציניהן שאינן יפות: **דקא משליף קטיני.** יש בצלין שמסתרסין ולא יהו גסים לעולם וקורין אותן בלע"ז ליב"ש ועוקרין אותן מבין הגדולים להרחיב מקום ולהתפשט דאיכא השתא נתיה לכליו של בעל הבית ולא ממעט מאל כליך לא תתן וממעטו להו מדיש דלאו שעת גמר מלאכה הוא דעיקר פעולה משום תקון גדולין הוא שהם מחוברין ועומדין: **הבוזל בחמרים ובגרוגרות.** שמדובקות זו בזו ומבדילן במגריפה: **בחוחני.** תמרים רעים שאין מתבשלין באילן ומכניסן לקיום בכלי של כפות תמרים ושמן חומלות ומתחממות ומתבשלות וקודם שנתבשלו קאמר דהבודל מהן פועל אוכל בהן דלא נגמרה מלאכתן למעשר: **הלא.** משנתן המיס וגילגל נתחייב בחלה ועדיין צריכה לנוח ולשוף ולבעוט הרבה: **והמקטף.** עורך וטוח פייה[3]: **ופיפוק ליה משום מעשר.** והלא נגמרה מלאכתו למעשר וטחינה והרקדה דמקמי ליטה נמי לא אכיל: **נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר.** (בפ"ק דקדושין) [ספרי פ' שלח] דכתיב בבואכם אל הארץ[4] שיהא הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהן כי תבואו וכאן נאמר בבואכם משנכנסו לארץ נתחייבו בחלה אבל במעשר לא נתחייבו אלא לאחר ירושה וישיבה [5] דכתיב עשר תעשר[6] וכתיב בתריה במקום אשר יבחר עד שנבחרה שילה לא נתחייבו והיינו לאחר כיבוש וחילוק דכתיב ביהושע[7] וכל ימי כיבוש וחילוק היה אהל מועד בגלגל י"ד שנים כדאמר [בזבחים] (דף קיח:): **מידי חיוב מעשר קא גרים.** לסלק את הפועלין מדין אכילה: **גמר מלאכה קא גרים.** כדליף מדיש לא שנא בזמן מעשר ול"ש בלא זמן מעשר דמעשר גבי אכילת פועל לא כתיב: **אמר רבינא ברוך ואני.** הנך תרתי מתניתא דלעיל לא תיתנינהו [8] לחודא למיתני בקמייתא מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר דל"ק שמע מינה הא נגמרה למעשר לא אכיל וקשיא בתרייתא אלא כרוך ותני חדא מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה שהן דברים הנהוגין בו אף כל שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהוג בו אם למעשר לחודיה למעשר אם לחלה לחלה יצא הבודל בתמרים דנגמר למעשר ואין בהם דבר מאוחר ממנו ויצא הלא שנגמרה מלאכתו למאוחר שבו: **מהו שיהבהב באור.** את המילות והאור ממתק טעמו וכן הענבים: אכשורי

מכדי אכל מילי איתנהו בחסימה דילפינן[9] שור שור משבת א"כ לכתוב רחמנא לא תדוש בחסימה [1] שור דכתב רחמנא למה לי לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה חוסם אוכל במחובר אף נחסם אוכל במחובר ומה נחסם אוכל בתלוש אף חוסם אוכל בתלוש ת"ר [2] דיש מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע [3] (ובשעת גמר מלאכה) ופועל אוכל בו אף כל שגידולי קרקע פועל אוכל בו [4] יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו למה לי [2] מכי תבא בכרם רעך נפקא איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה לרבות נמי מידי דלאו גדולי קרקע נינהו קמ"ל תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו [5] יצא המנכש בשומים ובבצלים הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בהם למה לי [2] מואל כליך לא תתן נפקא לא צריכא [6] אע"ג דקא משליף קטיני מבני אלימי תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו אף [7] כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו [8] יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר אין פועל אוכל בו והתניא הבודל בתמרים ובגרוגרות פועל אוכל בו אמר רב פפא [9] כי תניא ההיא בתוחלני תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה ופועל אוכל בו אף [10] כל דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה פועל אוכל בו יצא [11] הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו לחלה דאין פועל אוכל בו והלא נגמרה מלאכתו למעשר לא קשיא בחוצה לארץ עסקינן דליכא מעשר אי הכי חלה נמי ליכא אלא לעולם בארץ ולא קשיא בשבע שכיבשו ובשבע שחילקו [12] דאמר מר שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו [13] במעשר מידי מעשר קא גרים גמר מלאכה קא גרים אלא אמר [14] רבינא [15] כרוך ותני דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו אף כל שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו איבעיא להו פועל מהו שיהבהב באור ויאכל מי הוי כענבים ודבר אחר או לא תא שמע [16] לרשאי בעה"ב להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה [17] רשאין פועלין לטבל פיתם בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה לאכשורי

גידולי קרקע **יצא** החולב **כו'.** בריש בכל מערבין (עירובין דף כז:) חשיב בעלי חיים גידולי קרקע דדרים ונתתה הכסף בנקר ובגלגן מה הפרנו מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע [1] התם קרי להו גידולי קרקע לפי שניזונין מן הקרקע אבל הכא [2] מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי בכלל דים שהוא גדול ונומח מן הקרקע:

ס"ד אמינא הואיל וכתיב קמה קמה שתי פעמים. [3] ומימה הא אינטריך [4] חד לרבות כל בעלי קמה וחד לרבות אדם בתלוש וי"ל דה"ק סד"א דלא נדרוש חד מהנך דרשות דלעיל אבל נדרוש לרבות חולב דמסתבר טפי למדרש הכי ולספרים דגרסי הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה נרבה נמי הא א"ש טפי דמכל בעלי קמה משמע שפיר בעלי חיים שהם בעלי קומה ותימה אכתי נרבה מקמה דבר שאין גידולו מן הארץ כגון חולב וכי תימא דיש לכתב דחמנא ל"ל אינטריך לרבות תלוש דאי לא כתיב דיש אלא לא מתחוס שור במלאכה הוה מוקמינא ליה דוקא במחובר דומיא דפועל דה"נ פריך ל"ל דיש להוציא חולב מכי תבא נפקא [5] דוקא במחובר אלמא אית לן לאוקמי שור דומיא דאדם ועוד דאינטריך דיש לכמה דרשות דבסמוך: [6] **יצא המנכש בבצלים.** נראה דאי לאו ואל כליך לא תתן לא הוה דרשינן מדיש אלא מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר אבל נשעת גמר מלאכתו שאין צריך לקרקע לא הוה דרשינן ליה אבל השתא דכתב ואל כליך למדרש בשעת גמר מלאכה דרשינן נמי מדיש להני: **יצא** הלש המקטף **והאופה.** תימה לר"י דבשלמא אופה אינטריך למיתני אע"ג דמגא לם משום דמשכחת דחייב בחלה אפילו לא לם ע"י אפייה [7] דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף מ. ע"ש) הדובשנין והאיסקריטין כו' אפאן באילפס פטורין בתנור חייבין אלא מקטף אמאי תני לה וכי יש מקטף בלא לישה [1]: **אי הכי חלה נמי לא.** דחלה בחולה לארץ לא הוא אלא מדרבנן כדמוכח בפ' עד כמה (בכורות דף מ.): **מידי מעשר קגרים גמר כו'.** דכיון דאם היו חייבין במעשר אחר המירות והיינו הולכים בתר אותה גמר מלאכה כי אין חייבין נמי לא הוי פחות וניזיל בתרה ואמאי אזלינן בתר חלה: **אמר** רבינא כרוך **ותני.** דהשתא דקתני בחדא למעשר ולחלה מוכח שפיר דלא נקט למעשר אלא לאפוקי היכא דלא שייך חלה כגון בודל בתמרים אבל היכא דשייך חלה [1] לא חשיב [2] אלא שנגמרה מלאכתה לחלה אבל כי הוה בחדא בריתא למעשר לאוד הוה משמע דבכ"מ אזלינן בתר [3] גמר מלאכה למעשר [4]: **והבודל בתמרים.** אע"פ דליכא מעשר אלא מדרבנן חשיבא גמר מלאכתן למעשר [5] כיון דאי הוה בהו מעשר מדאורייתא הוה אזלינן בתר גמר מלאכתו למעשר [1]: **פועל** מהו שיהבהב. פי' בקונטרס שאור ממתקו [1א] ונעי אם שרי להבהב ולממתק אע"י כן יאכל יותר אי הוה כענבים ודבר אחר או לא ותקשה לר"ת דמאי קאמר בסמוך מפריך ע"ג אלא מאי מתוקי פירא אליבא דר"ש דמקשה דליכא מתוקי פירא א"כ למה מפריך ועוד למאי דמסיק [2] הכא דלא יספות במלח הוה משום מעשר הא לאו הכי שרי לספות במלח א"כ כ"ש דשרי להבהב דספיתא במלח דמיא

א [מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ב טוש"ע ח"מ סי' שלח סעי' כז]:

לא ב ג ד ה מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ד ועיין בהשגות ומגיד משנה שם עיין לא טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף ב:

לב ו ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ג:

לג ח טוש"ע שם סעיף ד:

לד ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לה י מיי' שם הל' ה טוש"ע שם:

לו כ מיי' שם סמג שם טוש"ע שם:

לז ל מ מיי' שם פי"ג הלכה ו טוש"ע שם סעיף טו:

תורה אור השלם

1 לא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: דברים כה ד

2 כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנַפְשֶׁךָ שָׂבֵעָךְ וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן: דברים כג כה

לעזי רש"י

ציב"ש [ציבו"ט]. בצלצלים בצלים קטנים.

מוסף תוספות

א. וי"ל דהכל לפי הענין. תוס' הרא"ש. ב. דכתיב דיש. תוס' הרא"ש. ג. אית ספרים דגרסי הכי. תוס' הרא"ש. ד. תרווייהו. תוס' הרא"ש. ה. כגון בלילתו רכה. ר"ש. ו. וי"ל כיון שהוצרך לשנות לש ואופה סדורא דפת נקט. תוס' הרא"ש. ז. כגון תבואה. המנ"ן. ח. אע"פ שלא נתחייבו עדיין בחלה. המנ"ן. ט. לאפוקי פועל מאכילתו. תוס' הרא"ש. י. הילכך אפילו אי לא מחייבי במעשר אלא מדרבנן אזלינן בתר גמר מלאכה דמידי מעשר קא גרים. תוס' הרא"ש. יא. אך הפירות היו מבושלים, והלשון דקאמר לקמן מוכיח כן כי קא מיבעיא לן לאכשורי פירי דהיינו פירא גנמר ומבושל אלא שהוא מכשיר טעמא. מיוחס לריטב"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שבשעת וכו' דעכשיו: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' לא חשיב גמר אלא כשנגמרה כל"ל והד"א עם ד"ה והבודל: (ג) ד"ה פועל וכו' ועוד למאי דמסיק רבא דלא יספות:

מוסף רש"י

יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע. דנכי דגידולי אתרן מיקרי (בכתובות) על שם שהארץ מגדלתן במרעה ופרנסה, אבל גידולים מן הארץ לאו אקרי אלא דבר הצומח מן הקרקע ולא בהמות (סוכה יא:). שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה. דכתיב בחלה (במדבר טו) בבואכם אל הארץ, והכי נמי (נדה מז.) ומגיה בספרי ר' ישמעאל אומר שיהא הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה, שבטון נאמר כי תבואו כי ינילך וכאן בבואכם, לומדך שכיון שנכנסו לארץ נתחייבו (כתובות כה.). ולא נתחייבו במעשר. דבמעשר כתיב (דברים יד) תבואת זרעך, עד שיביא כל אחד ואחד את שלו (נדה מז.) או: דכתיב דגגך תבואת זרעך המיומדת לך, ועוד שהרי תלה הכתוב המעשר במנין שנת השמיטה, דכתיב (דברים טו) בשנה השביעית שנת המעשר, ושמיטות לא מנו אלא משכבשו וחילקו, כדאמרינן בסדר עולם, ובמסכת ערכין. (כתובות כה.)

רבינו חננאל

מהו שיהבהב, פירי מהו שיהבהב שיבולין באש כדי שייטבו לו לאכילה. בעיין דהבהוב לא איפשיטא, וספיתה אסורה.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות